

soustavnictvím, nýbrž *přes ně a mimo ně* tím osudovým, temným a dobrodružným, teskným, životním a proto nevysvětleným a nevysvětlitelným, co je tu přes všechnu dedukční bystrost a rozumovou dialektiku. A toho je na štěstí tisíckrát, nekonečněkrát víc, než sami tušili a než je u jiných, daleko bezstarostněji, pohodlně a beze všech zdánlivě zbytečných skrupulí a bolestí a hlodů tvořících.

A to je právě jejich „štěstí“. Osud.

Tím kontrastem s rozumovou tendenčností, s účelnou a dobře míněnou, do krajnosti hnanou logikou vyniká teprve jak náleží grandiosně, hrozně a slavně podvědomý a bezvědomý Život, a měřena malostí a ubohostí rozumového plamínku lidského hloubí se teprve a černá jak náleží temná jeho propast.

Jeho tmavý a slavný stín padá i na poslední básně Mallarméovy, jež chtěl vyrvat z jeho dosahu a moci, a halí je také ve svůj ohromný královský plášť, právě jako naše malá nepatrná *já* a — sblíží je tak s námi. *Proti němu, přes něho.*

Chtěl stavět vysoko, stranou života, daleko mimo vliv a příboj vzduchu. Chtěl stavět vzduchoprázdne stavby, vyňaté z obecných zákonů tíhy a vzduchu, nesloučené s krajinou. Ale i tam vnikl vítězný vzduch, přeměnil a přemění jejich tvary a linie, oblil a oblije je ještě svou atmosférou, nadechne svými tóny, omyje a splaví, odstíní a zapne v nekonečnou perspektivu celé krajiny, v její *danou* a neodbytnou, osudovou architekturu.

Nebude působit tím, čím myslil a chtěl, ale tou tajemnou a neurčitelnou pečetí, jakou vtiskne na čelo každého z nás hlavní a nejpodstatnější Spolutvůrce a Spoluvinník všeho, jemuž se tolik uhybal, ale neuhnul: *Život.*

Viktor Dyk: Síla života — Karel Kamínek: Hasnoucí světla — Em. šl. z Lešehradu: Smutné kraje — Beneš Grünwald: Srdcem i kosmem

Hořká, zrazená, zoufalá, mstivá i ironická, pathetická a tragická — tak stále rozhodněji tuhne linie básnické hlavy páne Dykovy. Dávno neměl jsem v ruce knihu lyriky, v níž by bylo tolik vnitřního varu, tolik bolestného přemetného paroxysmu, tolik křeče, zloby, žluči i hoře a zoufání — a tolik krásné, opravdu symbolické tragiky a grandiosity gest, linie i nálad při vší vnější a zdánlivé třešti a rozervanosti. Pan Dyk je z nejmladší naší literatury člověk snad nejoriginálnější, nejpoctivější a snad i nejsilnější. Každým způsobem člověk bolestně a zhluboka pracující, temně a skřípavě smilající si na srdci všecko kamení, které nasbíral na své české cestě. Odtud někde zatrhliny a uzle v jeho verších, jinde jich abruptnost, jinde skřipot a baroknost — ale také často linie tak slavně a ryze veliká, obrys tak královsky tragický a vroucně dechnutý, aureola tak bledá a vroucně mlčící, jaká může se zavěsit jen na hlavy zmučené horečkami vlastního bytí. Všude, kdekoli nitro je rytířsky a věrně dáno do služeb poctivosti, musí si toto nalézt komplementární hodnotu ve výrazu, dikci a stylu, a tou je symbolická velikost a vykvašená bolestná linie tragiky. A tomuto katexochen uměleckému cíli přiblížil se v druhé své knize p. Dyk znamenitě. Nesmí nás mýlit řada čísel násilně stržených a rozrušených, v nichž proces krystalisace, stilisace a umělecké typisace byl násilně a zlobně nějak porušen a v nichž autor blíží se svou ironickou křečí, která protrhla všecky hráze, k uměleckému nihilismu a jím snad ještě

chce symbolisovat nitro, tedy quand-même stilisovat. Ale vedle těchto rozjetých a zrazených čísel jsou tu také jiná, kde symbolická grandiosita a tragické posvěcení daly vykvést v čisté atmosféře stylu tak ryzímu a svému, jehož příkladů nemáme u nás právě nazbyt. Neříkám, že těch čísel je nejvíce v knize, ne, ale je jich přece několik a dost, aby unesly i slabší a zakalenější. Čtete jen čísla: Zlomil jsem hůl nad sebou samým, Z polí se to temně kouří, Tož vše už dal bych bez hlesu a rád (číslo zvláště slavné a křehké a sladěné v nový odstín marnosti), A vše je mdlé a není naděje, Jsou všechny formy rozbity, Kdes za horami leží boží svět, Už pátý měsíc obléhali jsme (opravdu královská píseň) i následující Když touhu svou jsem hodil psům — a postřehnete zřetelně zpívající krásu linie, rozvlněnou, tesknou a velikou řeč stylu, její slavný dech, varhanami podbarvený a bledými jímavými aureolami bolestných stigmatizovaných čel rozsvícený. O p. Dyka umělce jsou po těchto číslech všechny dobře míněné starosti velmi zbytečné.

Těžko se mi píše o dramatické práci p. Kamínkově. Ne proto, že napsal k ní vražednou předmluvu, kde hned na prahu odzbrojuje všechny smělce, kteří se snad opovíží dotknout immunního p. Kamínka, královsky superiorním prohlášením, že se ho to „nedotýká“, a kde mimo jiné dekretuje, že „kritika, jak se u nás vyvinula, je opravdu něco, co se nedá brát doopravdy“. Vidiš, řekl jsem si, ten pán provozuje dlouho již sám kritiku v Moderní revui a musí tedy mít svoje zkušenosti, a výrok jeho pak docela dobře chápu. Tedy není mi těžko z předmluvy a pro ni, ale je mi těžko z přečteného dramatu. Je mi těžko a smutno z toho, čemu říká p. Kamínek *lyrika*. Ty dialogy mezi manžely, kteří došli k názoru, že se musí rozejít, poněvadž se zklamali buh ví v čem a proč, a kteří to své zklamání vylévají na ubohého čtenáře na dvaceti kvartových stránkách v obrazech tak nových a sugestivních, že dělají dojem, jako by byly vypsány z Marlittové nebo Lužické! Ta prázdná, docela slovní, k udušení povídavá, jedno a totéž stále a touž nabubřelou tuctovou dikcí pře-

mílající rozprávka — tomu říká p. Kamínek *lyrika*! Obrazy z kolikáté ruky, vypovězené již z každé obstojnější básně, šaty před desíti a desítiletími odložené od literárního panstva — to je stilový a umělecký fond p. Kamínkův v této práci. Do těch otřelých, vypelichaných a vyrudlých látek balí p. Kamínek svou dýchavičnou, rozbředlou, nekonečně monotonní a vleklou, nerytickou a nehudební, neplastickou i nebarevnou prózu. A tomu říká p. Kamínek *lyrika*! Slyšte jeden dva doklady té jeho „lyriky“. „A pak, což nemáme vzpomínky? I tenkrát, když budeme daleko — daleko od sebe, jimi zůstaneme přece spolu. Na ty krásné večery, na Chopina a tiché meditace při něm, na hovory o umění — tam v městě, na ty dlouhé, zimní večery, v nichž se probudila naše touha, a pak na ty chvíle naší samoty, opojně vonné a bílé jako květy jasmínu — vid, vzpomeneme, často vzpomeneme . . .“ (Str. 17.) Nebo na str. 20.: „Hildo! Nový život je v tom slově! Nové perspektivy! Kus svěží oasy uprostřed pouště! Síla a naděje — tenkrát, když jsme myslili, že jsme ztraceni. Léč pro nás oba! Na našem temném nebi vzešla nová hvězda! To, co jsme dosud žili, bylo odříkání — krása našeho života je dosud před námi. Jenom na nás záleží, abychom vystavěli její paláce . . . Zas budou naše ty dlouhé zimní večery, při praskajícím krbu, ty večery snivé, jež rychle se blíží, když venku již všecko tak nádherně zmírá — zas budou naše ty chvíle stopené v mystických visích, plných sladkých harmonií, při nichž jásatí budou naše duše i naše těla. Hildo! Zas budeme celí a pevní. My sobě lhali — neboť ještě je pro nás štěstí . . .“ Z každé nejprůměrnější novely určené pro módní ženský list a sepsané kteroukoli industriální spisovatelkou vyjmu partie podobné citované zde z „lyrického dramatu“ p. Kamínkova jako vejce vejci. Mladá generace chtěla uniknout rétorice starých, prázdnému řečňování a povídání, začala hledat sevřený stil, uměleckou sugesci — a nyní tyto konce! Přijde jeden z kruhu Moderní revue a namlouvá nám, že toto vleklé, dýchavičné a nastavované povídání je — lyrické drama.

Milá, ale mdlá ještě a nevýrazná, úzká a tichá, zalitá stíny a melancholií je knížka veršů p. z Lešehradu. Je to elegik jemně a čistě cítící, melodicky sladěný, ale posud málo odlišený, příliš bojácný a plachý, neodvažující se většího rozletu, při němž by se dala lépe poznat síla a kvalita jeho talentu. Také mnoho tradice a málo invence je posud v knize, jejíž celá zásluha je posud jen ta, že dané umělecké elementy, známé a jinými již užitě, opatrně a diskretně kombinuje. Ale knížka jeho není bez noblesy v cítění a expresi, nikde nenaleznete banálnost nebo geniálnickou nehoráznost a velkohubost — všecko je distingované a poctivé ve své úzkosti a bojácnosti — dobré znamení a doporučení pro budoucnost. —

Pan Grünwald náleží celým směrem a rázem své poesie starší, parnassistické tradici naší literatury. V jeho verších je leccos slušně cítěno a myšleno, ale exprese dopadá většinou dost toporně nebo povídavě a planě. Nemá žádné personální vůně a barvy, znáte všechny ty tóny odjinud a vyslovené sytěji, průzněji, typičtěji.

Národní divadlo

Fr. Ad. Šubert: Čtrnáctý rok Národního divadla

Obvyklá výroční brožura p. ředitele Šuberta je letos zajímavější než jindy zvláštním zjitřeným tónem, který sem tam vyšlehl z řádek a kterým p. autor plaiduje *pro věc uměleckého pokroku*. Upřímně mluveno, nebyl jsem na tento tón zvyklý z dřívějších knížek, jež mi náhodou padly do ruky a které si vyšlapovaly rády v tom povědomě důstojném, státnickém a hodnostářském kroku a bývaly buď diplomaticky skoupé na slova nebo mluvivaly pythicky a obřadně. Dnes pozoruju změnu a s radostí ji zaznamenávám v těchto listech. Na nové brožurce je mi nejceňnější otevřené přiznání p. ředitelovo, že *umělecké své missi* — *vlastnímu a podstatnému účelu* — nevyhovuje divadlo, jak by mělo, a že vina toho je v kruzích, kde by toho člověk mohl nejméně čekat — ve vůdčích kruzích Národního divadla, v družstvu jeho. Odtud, jak píše p. ředitel, vyvěrají ty „nové proudy“ — „spodní“ — které protěžují neb samy dodávají Národnímu divadlu nízký, neumělecký, surový repertoar, jímž bývá některé doby přímo zaplavováno. Některé listy naše neúměrně protestují a protestovaly při každé jednotlivé příležitosti proti tomuto zesprostačení — my v těchto listech přecházely přes to mlčky a věnovaly sloupce své jen rozboru takových her, které *aspirují k hodnotě literární a umělecké*. Hry, o nichž jsme nepsali, odsoudili jsme *mlčky a naprosto*; plynulo to již z poznámky, kterou jsme přinesly úvodem k prvnímu svému referátu divadelnímu (Lit. listy, XVIII, str. 168). Porážet estetickou a psychologickou kritikou nějakého *Rutha* nebo jiného pána tohoto genu — to se